# SUDJELOVANJE ŽENA KOTARA CRIKVENICE 1941. U NOP-u

*Kata Mavrić*

Prema izvještajima i sjećanjima prvoboraca nosilaca partizanske »Spomenice 1941« bivšega kotara Crikvenica, žene područja pripadnih općina, povezane s pojedinim drugovima organizatorima NOP-a ovoga kraja, dale su snažan doprinos uključujući se u rad na omasovljenju pokreta već od samog početka narodnog ustanka 1941. godine. Njihov se rad ponajviše sastojao u raspačavanju propagandnog materijala, u kurirskim dužnostima, u sakrivanju drugova ilegalaca, u njihovu prebacivanju do određenih mjesta i u raznim drugim oblicima pomoći.

Stoga želim poimence istaknuti one drugarice koje su već tada, inspirirane naprednim idejama radničkog pokreta od svojih djedova, očeva, braće i drugova nadahnutih komunističkim idejama, svjesno prionule radu u određenom momentu za NOP pod najtežim uvjetima, pod okupacijom naše zemlje u žici i izvan nje. Vrijedno je napomenuti da su to bile većim dijelom domaćice koje nisu bile ni pod kakvim pritiskom, već su, kako je naprijed rečeno, pod utjecajem napredne literature došle do svijesti radničke klase i rada KP koja je djelovala na ovom terenu još za vrijeme stare Jugoslavije.

## PODRUČJE GRIŽANE-BELGRAD

1. *Ana Petrović,* domaćica iz sela Marušići (majka inž. Bartola Petrovića). Kao napredna i prirodno inteligentna žena, makar i u starijim godinama, prihvaćala se rada već 1941, pomažući svojim sinovima na izvršavanju partijskih zadataka, prihvaća ostale drugove koji surađuju s njezinim sinovima na izvršavanju zadataka za NOP u selu Marušići, povezuje i priprema žene za narodni ustanak u svome selu i u njemu radi u organizaciji AFŽ-a sve do oslobođenja naše zemlje, te je nije pokolebao ni gubitak jednog poginulog sina.

2. *Eva Marušić,* domaćica iz sela Jelenčići. Otprije inspirirana komunističkim idejama, povezana s Ivanom Hreljcem, Matom Hreljcem i Lukom Marušićem, radi na propagiranju NOP-a i na sakupljanju po-

moći za NOP, ističe se u narednom vremenu u organizaciji AFŽ-a, postaje član KNOO Crikvenica i predsjednica KO AFŽ-a od proljeća 1943. do 1944.

3. *Pavica Marušić,* domaćica iz sela Jelenčići, rođena 1918. Potječe iz napredne seljačko-radničke obitelji. Već 1941. vršila je kurirsku dužnost putem svoga brata Mata Marušića, Ivana Hreljca i Mihovila Marušića, noseći mlijeko u Crikvenicu (u žicu) dru Gradišniku koji je tada radio u ambulanti, tako da je ta veza bila neprimjetna i od velike koristi. Kako je ta drugarica nosila u Crikvenicu mlijeko svaki dan, ta se veza dobro iskorištavala sve do odlaska dra Gradišnika u partizane. Drugarica Pavica bila je vrlo aktivna u radu organizacije AFŽ-a sve do oslobođenja zemlje.

4. *Katica Mavrić,* domaćica iz sela Mavrići, rođena 1918. Potječe iz seljačko-radničke obitelji. Kao napredna omladinka inspirirana komunističkim idejama svoga brata Tome Mavrića, jednog od organizatora ustanka ovoga kraja, koji u srpnju 1941. dolazi iz Zagreba i po direktivi Partije preuzima dužnost sekretara partijske organizacije Grižane-Belgrad, uključuje se i Katica u rad te radi na agitaciji NOP-a, u kurirskoj službi, u nošenju i primanju propagandnog materijala, prati kretanje neprijatelja. Povezana je s Dragom Melehom iz Blaškovići, Matom Saftićem, Ivanom Hreljcem i Ludvigom Hreljcem, koncem 1941. evidentirana od talijanskog okupatora i žandara kao komunistkinja. Proganjana već u proljeću 1942, kompromitirana i pred opasnošću hapšenja, odlazi 2. II 1942. u partizane. U partizanima je radila kao politički radnik sve do oslobođenja na dužnosti člana KK KPH Crikvenica, tajnica KO AFŽ-a, pročelnica prosvjete KNOO Crikvenica, člana OO AFŽ-a za Hrvatsko primorje, na kojim je dužnostima radila sve do 1946. Član KP postaje u srpnju 1942.

5. *Mica Blašković-Tićac,* domaćica iz sela Blaškovići, potječe iz radničke obitelji. Radila s bratom Slavkom Blaškovićem-Ivicom u Blaškovićima, povezana s Dragom Melehom i Mihovilom Muževićem na izvršavanju raznih zadataka. U narednom vremenu bila je aktivna u organizaciji AFŽ-a i MNOO Belgrad. I za vrijeme rata pa sve do oslobođenja nastavila je rad u navedenim organizacijama.

6. *Mica Golac,* bolničarka, *Marica Golac,* domaćica. Potječu iz radničko-seljačke obitelji iz sela Baretići. Kao napredne žene, komunistički nastrojene, već po tradiciji svoje obitelji počele su surađivati s NOP-om početkom 1941. Surađivale su s Dragom Melehom, Slavkom Blaškovićem, Ivicom Baretićem i Andrijom Baretićem na propagandi žena za pomaganje NOP-a, na raspačavanju propagandnog materijala i u vršenju sabotaža i drugim raznim poslovima. Mica Golac radila u Zagrebu kao bolničarka i na toj dužnosti bila je i u partizanima, a poslije rata ponovno je radila u svojoj struci u Zagrebu. Mara Golac vrlo je aktivna u organizaciji AFŽ-a i NOO-a, a kao član KO AFŽ-a Crikvenica radila je sve do oslobođenja.

7. *Mica Mužević,* domaćica iz sela Blaškovići, sestra Ivice Gašparovića-Gaše, prvoborca, odgajana u duhu naprednih ideja od svoga

brata i Mihovila Muževića, povezana s navedenima i s Dragom Melehom i Ivanom Šverkom, radi na izvršavanju datih joj zadataka, pa je kao takva otišla i u partizane.

## PODRUČJE TRIBALJ

8. *Mica Koščić-Gašparović (Nevićeva),* rođena u Driveničkom Podsoplju 1921. Potječe iz radničko-seljačke obitelji. Odgajana u komunističkom duhu od djeda Tome Koščića i oca Andra, poznatih komunista koji su kao takvi i u Americi na radu bili vezani uz radnički pokret i pomagali ga. Tako se Mica po okupaciji naše zemlje povezuje s Ivanom Šverkom, sa svojim suprugom Dragom Gašparovićem i Zlatkom Trepićem i radi na izvršavanju kadataka koji su joj bili postavljeni od drugova. Bila je aktivana u odboru AFŽ-a za Tribalj za sve vrijeme rata, pa je kao takva bila otišla i na kurs AFŽ-a na oslobođeni teritorij.

9. *Zdenka Gašparović,* domaćica iz Triblja, potječe iz radničke obitelji, odgojena u naprednom duhu od svoga brata prvoborca Vilima Gašparovića, radi na izvršavanju zadataka dobivenih od svog brata i povezana s Ivanom Šverkom i njegovom suprugom Pepicom radi u raznim područjima, pa je bila vrlo aktivna u organizaciji AFŽ-a za vrijeme rata u Triblju.

10. *Pepica Šverko,* domaćica, potječe iz radničke obitelji iz Kastavštine. Živi u Triblju gdje joj suprug Ivan Šverko radi kao mesar. Povezana s Vilimom Gašparovićem, Micom Koščić i Trepićem, putem svoga supruga Ivana Šverka, prvoborca, izvršava određene zadatke u žici i izvan nje. Bila je aktivna u organizaciji AFŽ-a Tribalj.

## PODRUČJE DRIVENIK

11. *Adolfina Juričić,* domaćica, rođena 1919. u selu Klarići, potječe iz radničke obitelji. Za partizanski pokret počela raditi 1941. godine na raspačavanju letaka koje je dobivala od svoga supruga Jure Juričića, Slavka Komara i Milana Slanog koji su te letke štampali u Sušaku. Kompromitirana, morala je otići već u proljeću 1942. u Driveničkl partizanski logor s dvoje nejake djece. Početkom 1942. bila je aktivna u organizaciji AFŽ-a u Driveniku.

12. *Marica Vunić-Sablić,* rođena 1920, službenik, potječe iz radničke obitelji. Kao napredna omladinka počela raditi za NOP u studenom 1941. na raspačavanju letaka koje je dobivala od Jure Juričića. Bila je aktivna u organizaciji AFŽ-a i omladine u općinskim odborima tih organizacija i tako je radila za cijelo vrijeme rata.

## PODRUČJE DRAMALJ (SV. JELENA)

13. *Marija Pilaš,* domaćica, rođena 1899. u selu Manestri, potječe iz radničko-seljačke obitelji, od oca Fabijana, kao i brat joj Josip, zvan Pepi, koji je kao komunist čitao naprednu literaturu i bio hapšen od žandara. Marija je živjela u istom kućanstvu, pa je i ona odgajana u

duhu radničkog pokreta i postala simpatizer i aktivist NOP-a. Za nj je počela raditi već 1941, povezana s Rafom Brozičevićem i Rudom Pilašem i od njih dobivene zadatke izvršavala. Kako se posvetila radu za NOP, to je postala prva predsjednika Općinske konferencije AFŽ-a i kasnije član KO AFŽ-a Crikvenica, član NOO-a Dramalj. Kao vrlo aktivna postala je i član KPJ.

14. *Ursa Sivac-Pilaš,* rođena 1902, kućanica, potječe iz seljačko-radničke obitelji. Kako joj je brat Rude Pilaš bio napredan, čitao naprednu literaturu za vrijeme stare Jugoslavije i bio član KPJ od 1941, tako i Ursa uz njega počinje raditi za NOP već u jesen 1941. U njihovoj kući održavali su se sastanci (u staji), jer je kuća bila na prikladnome mjestu gdje su se sastajali komunisti. Tako je Ursa bila prva žena u Dramlju koja je držala stražu za vrijeme održavanja sastanaka i dočekivala rukovodioce koji su dolazili i sakrivala ih kada je to bilo potrebno. Bila je vrlo aktivna u organizaciji AFŽ-a Dramlja za sve vrijeme rata.

15. *Marija Brozičević-Domijan,* rođena 1911, domaćica u Dramlju, potječe iz radničke obitelji, pa kao takva postaje simpatizer NOP-a već 1941. Prisustvovala je prvom sastanku u Sopaljskoj i Ladviču gdje je održan prvi sastanak što ga je organizirala partijska organizacija po direktivi Tome Strizića, a s kojim je sastanku prisustvovao i drug Ivan Šverko. Tako se Marija na sastanku upoznala s tokom borbe i razvijanja NOP-a, jer je Tomo Strizić u detalje iznio političku situaciju u zemlji i svijetu, tj. na frontovima. Marija se tada još više angažirala za NOP; iako je imala dvoje nejake djece, postaje prvi kurir, prenosila je povjerljivu poštu u Crikvenicu, prenosila hranu i drugi materijal, a i oružje. Primala je u kuću članove KPJ jer je njezina kuća bila na pogodnom mjestu za takve slučajeve. Bila je aktivna sve do oslobođenja naše zemlje u društveno-političkom radu u svome mjestu Dramlju.

## PODRUČJE CRIKVENICA

16. *Milada Starešina, rođena Kyjov iz ČSSR,* ugostitelj, hotel Slavija. Drugarica Milada supruga je Albina Starešine, zemljaka i znanca druga Tita. Inspirirana naprednim idejama od oca Aleksandra u Čehoslovačkoj i svoga supruga, već početkom 1941. počinje surađivati za NOP. U njezinoj kući u hotelu Slavija održavani su tokom NOB-e sastanci političkih rukovodilaca i organizatora NOP-a kojima su prisustvovali Vlado Matetić, Viktor Bubanj, braća Buchoffer, inž. Nikola Brozina i mnogi drugi funkcionari pokreta s lozinkom traženja veze s Glavnim štabom Hrvatske i sl. Na ovu su vezu dolazili Josip Đerđa, Dušan Diminić, Cerovac i drugi. Hotel Slavija bio je za ovakav rad pogodan jer je u njemu bila stacionirana i talijanska vojska, pa su ilegalci dolazili sporednim ulazom i odsjedali u kući, a neki su se tu i sakrivali, u što okupator nije mogao ni sumnjati. Drugarica Milada surađivala je osim toga i s drugovima s terena Ivanom Šverkom, Rafom Brozičevićem i Mihovilom Marušićem koji je radio kao mljekar u Crikvenici, te s drugima. Drugarica Milada radila je s mnogo elana, izložena velikoj

opasnosti, pa je u tom duhu odgojena i njezina kćerka Miluška udata Skomerža koja je sa svojom majkom radila aktivno za cijelo vrijeme trajanja rata, pa je i danas vrlo aktivna kao društveni radnik. Vrijedno je ovdje istaknuti rad drugarice Milade Starešine koji se najbolje vidi i u tome da je i drug Tito još 1934. kao ilegalac nekoliko dana boravio u hotelu Slavija.

17. *Marija Kordiš,* službenik, rođena 1902. u Crikvenici. Potječe iz građanske obitelji. Još za vrijeme stare Jugoslavije smatrala se komunistom, pa se već tada u njezinoj kući sakrivao propagandni materijal i sklanjali pojedini drugovi u sigurnu kuću. Radila je u Narodnoj čitaonici pa je time imala još bolju mogućnost prenošenja naprednih ideja putem literature i na ostale naprednije drugarice. U prvim danima okupacije Jugoslavije ona je odigrala veliku ulogu za NOP. Iako fizički neotporna, povezuje se s provoborcima svoga mjesta, šurjakom Ivanom Brozičevićem, Rafom Brozičevićem i drugima, radi na propagiranju NOP-a, sakupljanju pomoći u raznim vidovima, informacijama o kretanju neprijatelja i nizu drugih zadataka. Bila je aktivna i u organizaciji AFŽ-a Crikvenica gdje je bila na dužnosti tajnika i blagajnika, a vršila je u toku rata i druge društveno-političke funkcije kao član KPJ.

## PODRUČJE SELCA

18. *Barica Hanzić,* učiteljica osnovne škole u Selcima. Napredna intelektualka bila je povezana s prvoborcima u Selcima Vjekoslavom Lončarićem i Ludvigom Hreljcem, a poznavala se i s Augustom Cesarcem i Ognjenom Pricom. Kao član KPJ već 1942, kompromitirana kao komunist, otišla je u partizane.

Na kraju valja spomenuti da su osim navedenih drugarica, kojih je rad opisan u 1941. godini, obuhvaćene već početkom 1942. napredne žene koje su se zdušno prihvatile organiziranog rada za NOP u mjestima bivšega kotara Crikvenica i istakle se svojom aktivnošću, pa ću ih napomenuti po pojedinim mjestima:

*Grižane-Belgrad:* Barica Balas, Kostelj, Marija Balas, Zajam, Tereza Marušić, Saftići, Franka Marušić, Jelenčići, Mica Savić, Barci.

*Tribalj-Drivenik:* Danica Domijan, Ropci-Šimići, Danica Gašparović i Anka Limpić, Pećca, Danica Ropac, Tribalj i Mica Palčić-Miklić.

*Crikvenica:* Marija Veža i Danica Matanović.

*Dramalj:* Lojza Filipović.

*Selca:* Katarina Mavrić, Franka Antić, Lucija Lončarić i Ljuba Jeličić.